

ETNIKAI–NEMZETI KISEBBSÉGGKUTATÓ INTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30.; 1250 Budapest, Pf. 33.

Tel.: 224–6790; 224-67-95, fax: 224–6793

E-mail: titkarsag@mtaki.hu; honlap: www.mtaki.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

Több évi előmunkálat után széleskörű kutatói összefogást sikerült kialakítani a ***Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*** című történeti összefoglaló munka megírására. A projekt célja a kisebbségtörténet oktatásához segítséget nyújtó kiegészítő kézikönyv készítése a határon túli magyar kisebbségek és a magyar diaszpóra közösségek történetéről. A ***Kitelepítettek – visszaszököttek – visszatérők*** című projekt keretében az 1946–1948 között Magyarországról kitelepített, majd visszatért svábok helyzetét, emlékezetét történeti, antropológiai és szociológiai módszerekkel vizsgálták és a kutatás eredményeit monográfiában adták közre.

A négy OTKA kutatás közül az ***Etnopolitikai modellek az Európai Unióban*** című kutatás eredményeit nemzetközi konferencia keretében mutatták be és előkészítették a projekt zárókötetét.

Az Intézet az előző évekhez hasonlóan konzorciumi tagként, koordinátorként, kutatási részfeladatok elvégzőjeként három FP 6-os kutatásba vett részt. „***Az európai szabadság és biztonság változó arcai (CHALLENGE)***” című projekt eredményeit nemzetközi konferencia keretében összegezték és jelentős nemzetközi összefogással megtörténtek a szükséges szakmai előkészületek történtek a kutatás záró kiadványának véglegesítésére... ***A multikulturális demokrácia és a bevándorlók társadalmi tőkéje Európában. Részvétel, szervezeti hálózatok, közpolitika lokális szinten (LOCALMULTIDEM)*** című kutatásban jelentős adatfelvételi munka történt és több alkalommal készült országjelentés. A ***Mediterrán és kelet-európai országok, mint új bevándorlási célok az Európai Unióban*** című 2007-ben indult ***IDEA FP6*** kutatás keretében műhelykonferencia megtartására került sor.

A Kisebbségkutató Intézet a ***FRA RAXEN NFP*** keretében az MTA Jogtudományi Intézetével közösen a múlt évben is elkészítette a bécsi székhelyű Európai Unió Alapjogi Ügynöksége részére a Magyarországra vonatkozó éves jelentést.

Az Ister-Granum Eurorégió interetnikus viszonyait vizsgáló ***KOMP – Kulturális, Oktatási, Multietnikus Program*** befejező szakaszában kéthetes szakmai képzést szerveztek Komáromban és Esztergomban, nagy erőket koncentráltak a KOMP portáljának és zárókötetének elkészítésére.

Az ***EDUMIGROM. Ethnic differences in education and diverging prospects for urban youth in an enlarged Europe*** címmel 2008-ban kezdődött projekt keretében sor került a kutatási irányok kijelölésére és a módszertani kérdések tisztázására.

Ezen kívül az Intézet több nemzetközi konferenciát, szimpóziumot rendezett társrendezőként, többek között, a belgrádi Etnikai Kutató Központtal, kolozsvári és a zentai magyar tudományos és kassai partnerintézményekkel. Az Intézet ebben az évben is folytatta az egyes központi közigazgatási szerveknek nyújtott tanácsadó tevékenységét.

Az Intézet kutatói közösségének egy munkatársa az év folyamán PhD fokozatot szerzett.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

1. Nemzetközi kutatások

Az Intézet **három FP6 kutatási programban** vett részt más magyarországi intézetekkel, kutatócsoportokkal közös konzorcium formájában. A folyamatosan jó eredményekkel auditált kutatási részvétel sikeres pályázatok esetén jó kiinduló feltételeket teremthet az FP7 kutatási programokban való hasonló konzorciális együttműködéshez.

Az európai szabadság és biztonság változó arcai (CHALLENGE) című 2004-2009 között folyó FP6 kutatási program keretében az Intézet a 7. munkacsomagért felelős. Ennek központi témája az EU bővítésének hatása az újonnan csatlakozó tagállamok biztonságpolitikájára. A kutatás során egy nyilvános adatbázist hoztak létre (<http://libertysecurity.org/rubrique1.html>), amely elemzéseket és értékeléseket tartalmaz a szabadság és a biztonság változó európai kapcsolatát illetően. Az Intézet által vezetett munkacsoport a 2008-as eredményekről a Challenge Observatory című folyóiratban megjelentetett publikációkban számolt be, emellett egy Budapesten tartott nemzetközi konferencián összegezték a projekt eddigi tapasztalatait.

A multikulturális demokrácia és a bevándorlók társadalmi tőkésége Európában. Részvétel, szervezeti hálózatok, közpolitika lokális szinten (LOCALMULTIDEM) című FP6 kutatási program (2006–2009) (www.um.es/localmultidem/index.php?id=2) hét európai nagyváros (Lyon, Milano, Budapest, Madrid, London, Genf, Neuchâtel) bevándorolt közösségeinek politikai integrációját vizsgálja. A program célja a bevándorló népesség politikai integrációjának és a multi-kulturális demokrácia helyi szintű működésének vizsgálata. Az Intézet munkatársai 2008-ban lakossági survey adatfelvételeket végeztek bevándorlókkal valamint egy nem-bevándorló kontrollcsoporttal. Ezenkívül több országjelentés és egy integrált adatbázis is elkészült.

A *FRA RAXEN NFP* program keretében 2003 szeptembere óta zajlik az Intézet koordinálásában. A munka másodlagos adatforrásokra épül, hivatali szerveknél és civil szervezeteknél keletkező adatok, statisztikák elemzésére, e szervezetek jelentéseire, a témában megjelent szakirodalomra támaszkodik. 2008-ban sor került az előző évi országjelentés frissítésére, 3 bulletin készítésére, valamint az idei évi országjelentés véglegesítésére. Az elkészült dokumentumokat az Európai Alapjogi Ügynökségnek is megküldték. Az elmúlt évek során elkészült anyagok az év folyamán felkerültek az Intézet honlapjára és a <http://www.fra.mtaki.hu/> címen megtekinthetők.

A *KOMP – Kulturális, Oktatási, Multietnikus Program* című projekt eredményesen lezárult. Az Ister-Granum Eurorégió interetnikus viszonyait kiválasztott településeken, intézményekben vizsgáló program eredményeit kéthetes szakmai képzés keretében, illetve elektronikus tankönyv, CD és internetes portál összeállításával tették hozzáférhetővé. A komáromi Selye János Egyetem Kutató Intézetével közösen elvégzett kutatás elemzéseit közös tanulmánykötetben adták közre.

EDUMIGROM. Ethnic differences in education and diverging prospects for urban youth in an enlarged Europe. Az év során workshop keretében került sor a kutatás alapvető koncepcionális és módszertani kérdéseinek tisztázására. Ezt követően elkészültek azok a háttér tanulmányok, amelyek dokumentumokra és szakirodalomra támaszkodva tekintik át minden résztvevő országban a kisebbségek és az oktatás helyzetét, illetve a kettő kapcsolatát. A kérdőív megtervezése és vitája 2008 folyamán megtörtént, lekérdezésére 2009. elején kerül sor.

A Mediterrán és kelet-európai országok, mint új bevándorlási célok az Európai Unióban című 2007-ben indult *IDEA FP6 kutatás* célja a címben szereplő államok, mint új bevándorlási célországok helyzetének feltérképezése, és a migráció lehetséges hatásainak elemzése. Az Intézet munkatársai a beszámolási évben műhelykonferenciát tartottak, és áttekintették a magyarországi etnikai migrációs folyamatok adatait, a migránsok integrációs esélyeit és stratégiáit.

Ukrajna színeváltozása 1991–2008. Politikai, gazdasági, kulturális és nemzetiségi attitűdök. A 2007-ben indult projekt célja, Magyarország legnagyobb és legnépesebb - de a magyar közönség számára mindezidáig részben feltérképezetlen - szomszédjában zajló folyamatokról egy átfogó elemzés, helyzetkép készítése. Az év során a témához kapcsolódóan több dokumentum fordítására és egy tanulmánykötet megjelentetésére került sor.

Az interetnikus kutatások a kelet-közép-európai térség sajátosságait figyelembe véve nemzetközi és magyarországi szinten egyaránt kontextualizálják és tematizálják a magyar társadalom etnikai problémáit.

2. Határon túli magyar tárgyú kutatási eredmények

Kisebbségi magyar közösségek a 20. században címmel az Intézet a Gondolat Kiadóval közösen megjelentette azt a több éves munkával előkészített történeti kézikönyvet, amely a magyar kisebbségi közösségek történetének eddigi első és legteljesebb átfogó összefoglalóját nyújtja. A kötet az egyetemi, középiskolai oktatásban egyaránt jól hasznosítható. A jó szakmai visszhangot kiváltó könyv iránt nagy az érdeklődés a határon túli magyar közösségekben és Magyarországon is. Megállapodás született a kötet átdolgozott változatának angol nyelvű kiadásáról.

Erdélyi magyar értékrend 1997-2008. A projekt eredményei egy hatszáz fős mintán végzett kérdőíves elemzésen alapulnak. A kutatás egy 250 oldalas tanulmánnyal zárult.

Az amerikai magyar népesség szociológia, demográfiai vizsgálata című kutatás 2008-ban tanulmánykötettel zárult és egy szervezeti adatbázis is készült, amely elérhető a Kisebbségkutató Intézet honlapján.

A 2006–2009. között folyó *Etnopolitikai modellek Európában* című OTKA-kutatás harmadik évében az európai etnopolitikai trendek elemzésére került sor. 2008 őszén egy zárókonferencia keretében összegezték a kutatás eredményeit, amelyek 2009 elején kötetben jelennek meg.

Változó nemzet-diskurzusok: az azonosságról és a különbségekről magyar állampolgárok és kisebbségben élő magyarok viszonyában. A kutatás egy egyéni OTKA kutatás empirikus adatfelvételét köti össze a témához tartozó specifikus kérdések kutatásával. Míg az előbbiből három tanulmány, egy egyéni könyv fejezetei, az utóbbiból egy szerkesztett kötet készül. 2008-ban 23 egyéni interjú elkészítésére került sor Felsőrákoson.

Pozíciók a változásban. A kutatás keretében a határon túli magyarság társadalmi, politikai, intézményi pozícióinak vizsgálatára kerül sor 7 országban – azok szerkezeti sajátosságai szerint – majd az elkészült elemzések és esettanulmányok alapján összehasonlító értelmezések készülhetnek. 2008-ban elkészült az 1990 utáni ukrainai, szlovákiai, szerbiai, és romániai választások területi adatbázisa, döntően a magyarlakta területekre koncentrálva. Ezen kívül esettanulmányok is születtek a romániai, ukrainai, és szerbiai kisebbségi oktatásfinanszírozásra vonatkozóan. Továbbá elkészült a szlovákiai, romániai, szerbiai népszámlálások nemzetiség/gazdasági aktivitás/foglalkozás/iskolai végzettség adatbázisa az 1991 illetve a 2001/2002-es népszámlálások adatsorai alapján.

A kisebbségek régi és új szerveződései Romániában címet viselő kutatás 2007-ben kezdődött és keretében a tárgyévben két forráskiadvány és egy monográfia született. Ezenkívül elkészült a Magyar Népi Szövetség dokumentumgyűjtemény kötetének, valamint egy az erdélyi szász pénzügyintézeteket vizsgáló monográfiának a kézírata és több dokumentumválogatás is.

A budapesti kormányzatok magyarságpolitikája című 2007-ben indult kutatás eredményeképpen feldolgozásra került Teleki Béla és Gyallay Domokos hagyatéka, az eredményekről egy a Köztársasági Elnöki Hivatal által szervezett konferencián számoltak be.

A Két Szeli. XX. századi változások a dél-szlovákiai vegyes lakosságú településeken című kutatás Mátyusföld két jellegzetes településére koncentrált. A kutatás célja, hogy társadalomtörténeti és kulturális antropológiai eszközökkel rávilágítson ezekre a változásokra, és ezen keresztül mutassa be a két szlovákiai magyar közösség mikrotársadalmát. 2008-ban az előző évben felvett interjúk leírása és feldolgozása történt meg.

Elit és innováció. A magyarországi és határon túli elitcsoportok innovációs kapacitása és értékteremtő képessége Európai Unió környezetben. A kutatást a Gazdasági Minisztérium pályázata segítségével az év utolsó harmadában indult el. Az Intézet három munkatársa vesz részt benne. A projekt célja az innovativitás és értékteremtés kulcsszereplőinek, a gazdasági, politikai kulturális elitnek Magyarországon, illetve Szlovákiában és Romániában a magyar kisebbségi elitnek vizsgálata. A beszámolási év során a kutatás ütemezése, és az egyes elitcsoportok körében a mintavétel meghatározása történt meg. Mind az oktatási segédanyag igényével készült kisebbségtörténeti kötet, mind a kormányzati felkérésre készült amerikai és erdélyi felmérés hosszú távon jelentkező társadalmi igényt elégített ki.

3. Magyarországi kisebbségi és migrációs tárgyú kutatási eredmények

A Kitelepítettek – visszaszököttek – visszatérők című projekt (2005-2009) az 1946–1948 között Magyarországról kitelepített, majd visszatért svábok helyzetét, a velük kapcsolatos állami törekvéseket, a társadalmi reakciókat, ismételt integrációjukat vizsgálta. A jelenség egyedülállónak tekinthető a régióban. A beszámolási évben az elkészült 55 interjúból 46 elemzésére, és a kutatás eredményeként a téma monografikus feldolgozására, kötetben való közzétételére került sor. A monográfiát 2008 decemberében a Magyarországi Németek Házában mutatták be.

Az *Etnikai sztereotípiák a mai Magyarországon* című OTKA-kutatásban az Intézet munkatársai közül hárman vettek részt, amely egy hosszabb magyar és egy rövidebb angol nyelvű beszámolóval zárult.

Az *Identitás – migráció – modernizáció* című kutatási program 2004-ben indult. 2008-ban a nyelv és identitás összefüggéseinek vizsgálatára került sor. A valamennyi kisebbségre vonatkozatható összefüggéseken túl különösen a nyelvnek a német és szerb kisebbségi közösség identitás szerkezetében játszott szerepére fókuszált a kutatás. A kutatásban két munkatárs vesz részt, eredményeiket az év során két konferencián mutatták be, továbbá elkészült a Nyelv és identitás címet viselő kézirat is.

Az Intézet egyik munkatársa a *Kisebbségi önkormányzatok a 2006-os önkormányzati választások után - A roma, német, görög és ruszin kisebbségi autonómiák működése az átalakult viszonyok között* című kutatása a 2006-os kisebbségi önkormányzati választásokra fókuszál. 2008-ban a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében készült interjúk a kisebbségi önkormányzatok megválasztásának körülményeire és az autonómia működésének egyes kérdéseire fókuszáltak. A megyében készült 23 interjú legfontosabb megállapításai egyértelműen a kisebbségi önkormányzatok munkájának anyagi ellehetetlenülését jelezték. A megyei kisebbségi referenssel készített interjú a hivatal oldaláról mutatta be a problémákat. A kutatás eddig eredményei több konferencián és két tanulmányban kerültek bemutatásra.

A magyarországi egyházak és a nemzetiségek (1920-1950) című kutatás célja a magyarországi nemzetiségek és az egyházak kapcsolatrendszerének vizsgálata. Az OTKA által támogatott kutatás záró fázisában a Prímási Levéltár, a Veszprémi, Győri Püspöki Levéltár iratanyagának feltárására került sor. Elsősorban az egyházkormányzati és tanfelügyelői anyagok kerültek a kutatás középpontjába.

„**A magyarországi kisebbségpolitika szakpolitikai elemzése. A kisebbségi törvény példája**” című kutatásban 2008-ban több mélyinterjú készítésére került sor, és megkezdődött az összegyűjtött forrásanyag monografikus feldolgozása.

A kutatások eredményeit rendszeresen felhasználják kormányzati jelentésekben.

4. Romológiai kutatási eredmények

A romák esélyegyenlősége Magyarországon címmel a Jedlik Ányos Program támogatásával 2006 és 2009 között folyó kutatás intézeti részfeladatának témája az önkormányzatiság, a pozitív diszkrimináció és az oktatás szerepe a romák helyzetének javításában. A beszámolási évben sor került a hatályos jogszabályi háttér feltérképezésére és a Budapesti Corvinus Egyetemmel együttműködve egy szakirányú képzés beindítására.

Roma nők politikai szerepvállalásainak narratívái. Interszekcionalitás (gender, etnicitás és osztály) megjelenítése a Roma mozgalomban. A kutatás keretében 2008-ban 23 életút-interjú elemzése történt meg, továbbá feldolgozásra került a vonatkozó magyar és angol nyelvű szakirodalom.

Középosztályosodás, vagy nemzetiségi-etnikai elkülönülés? A roma gyerekek oktatása többnemzetiségű településeken című Oktatási Minisztériumi pályázat támogatásával folyó kutatás a pilisi régió, két többnemzetiségű településére, Piliscsabára és Csobánkára irányul. A vizsgálat témája a saját kultúrához való kötődés különböző szintjeinek elemzése a roma gyerekek körében és ennek interetnikus értelmezési rendszere megismerésének lehetőségei. A projekt célja annak vizsgálata, hogy az óvodás és általános iskolás generációnál a roma kultúra milyen nyilvános és személyes tereken jelenik meg. 2008-ban előzetes terepfelmérésekre és a szakirodalmi háttér elmélyítésére került sor.

5. Judaisztikai tárgyú kutatások

Az Intézet judaisztikai tárgyú kutatásai egyrészt a mai magyarországi zsidósággal kapcsolatos etnikai, vallási jelenségek vizsgálatára, másrészt a történeti hebraisztikai és filológiai feltáró, dokumentációs munkára irányulnak.

Az MTA Irodalomtudományi Intézete 2007 tavaszán a magyarországi magyar és más nyelvű irodalmak történetét összefoglaló mű készítésére vállalkozott. A 19. századi kötetet előkészítő kéziratviták egyikén megvitatásra került egy előzetes tanulmány a 19. századi magyarországi héber irodalomról.

2004-ben folytatódott az Akadémiai Kiadó által megjelentetett *Képfogyatkozás – Vázlat az ikonofóbia történetéről a rabbinikus hagyományban* című kötet bővebb terjedelmű angol kiadásának előkészítése is. A tárgyévben két angol nyelvű tanulmány készült el, de a teljes kötet kiadásra való előkészítése további munkát igényel.

A két Szeli kutatási program keretében 2007-ben végzett felmérés eredményei 2008-ban „Alsó- és Felsőszeli egykori zsidó népessége” címmel a Fórum, Társadalomtudományi Szemlében jelentek meg. Részben ehhez is kapcsolódóan a **Zsidó temetők feliratanyagának dokumentálása, feldolgozása** című projekt keretében a váci zsidó temetőkről 2008-ra

tervezett kötet kiadása áttolódik 2009-re. 2008-ban elkészült a lovasberényi temető felirati anyagának lektoráltatása (Yehuda Friedlander, Israel) és lezárult a Csörsz utcai (Budapest) műemléki ortodox temetőben a terepmunka, de az ezzel kapcsolatos anyag feldolgozása még várat magára.

A *Kútforrások – héber és jiddis történeti források Magyarország és a magyarországi zsidóság történetéhez* című kutatás keretében 2008-ban egy forráskiadvány jelent meg, és több kézirat kiadása került előkészítésre.

6. Intézeti adatbázisok, kutatási portálok és hírlevelek

Az Intézet egyik munkatársa továbbfejlesztette az *Erdélyi Magyar Adatbankot* (www.adatbank.transindex.ro) és a www.adatbank.ro című weblapra hat új adatbázis és 45000 oldalnyi digitalizált tartalom került fel. Ezen kívül elkészült a *magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény történeti kronológiája*, amely hozzáférhető az Intézet „Régió- és kisebbségtörténeti” alportálján.

Az Intézet 2007-ban *négy magyar nyelvű és egy angol nyelvű elektronikus hírlevelet* jelentetett meg, illetve küldött szét a partnerintézetek kutatóinak és más érdeklődőknek.

7. Szimpóziumok, konferenciák, kutatásszervezési feladatok

A Kortárs és Történeti Zsidó Kutatócsoport által szervezett *Folytonosság, szakadás, reneszánsz? A zsidóság létmódjai a kortárs történeti interpretációkban.* című műhelybeszélgetésen az Intézet munkatársai előadásokat tartottak 2008. január 17-én Budapesten.

Roma workshop series: Van-e második esély? Cigány fiatalok a középfokú oktatásban. címmel beszélgetésre került sor 2008. február 12-én.

A Cammogás. Minőségi koncepciók a romániai magyar középfokú oktatásban címmel könyv- és projektbemutatót tartottak Kolozsváron 2008. március 7-én.

2008. április 2-án mutatták be a Közép-európai Kulturális Intézetben a Kisebbségkutató Intézet munkatársai által szerkesztett „*A Beneš-dekrétumok és a magyar kérdés, 1945-1948*” c. kötetet.

A Kisebbségi magyar közösségek a 20. században című kötet bemutatójára a XV. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon. került sor 2008. április 25-én.

2008. június 10-én szakmai vitát tartottak *az IDEA projekt keretében készült, a magyarországi migrációs folyamatokat elemző műhelytanulmányokról.* A projekt címe: "Mediterrán és kelet-európai országok, mint új bevándorlási célok az Európai Unióban" volt.

Az etnicitás empirikus kutatásának dilemmái címmel tudományos műhelytanácskozást szerveztek az MTA Kisebbségkutató Intézet éves konferenciájának keretében 2008. június 11-12-én.

2008. július 3-5-én tartották a CHALLENGE projekt háromnapos konferenciáját *A szabadság és biztonság változó összképe Európában* címmel.

2008 szeptember 17-én mutatták be a *Magyar világok a Vajdaságban* című könyvet, amely a Kisebbségkutató Intézet egyik munkatársának több éves terepmunkájára épül.

A hasonló című OTKA-kutatás zárókonferenciájára 2008 október 17-én került sor *Etnopolitikai helyzetkép az Európai Unió keleti bővítési folyamata tükrében* címmel.

2008. december 3-án a Kisebbségek Napja alkalmából a köztársasági elnök védnökségével **15 éves a kisebbségi törvény** címmel tartottak konferenciát az MTA Kisebbségkutató Intézete és a Kisebbségi Ombudsmani Hivatal szervezésében.

Az Intézet három munkatársa vett részt a Balassi Bálint Intézet és a Márton Áron Szakkollégium által szervezett *oktatásszociológiai szakkollégium* munkájában a tárgyév első felében, a munka egy tanulmánykötet kiadásával zárult.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok

Az Intézet az akadémiai társadalomtudományi intézetek közül a Néprajzi Kutatóintézettel, a Nyelvtudományi Intézettel, a Földrajztudományi, a Politikatudományi, a Jogtudományi, a Történettudományi, a Szociológiai Kutatóintézettel, valamint a Társadalomtudományi Központtal folytatott közös kutatómunkát. Az egyetemi kutatóhelyek közül pedig a Miskolci Egyetem Kulturális Antropológiai Tanszékével, az ELTE Germanisztikai Intézetével, illetve az ELTE TÁTK Kulturális Antropológiai Szakcsoporttal, az ELTE Interkulturális Pedagógia és Pszichológia Tanszékével, az ELTE BTK Tárgyi Néprajzi Tanszékével, a Pécsi Egyetem Kommunikációs Tanszékével, működött együtt. .

Az Intézet munkatársai ezen kívül több más egyetemi tanszék, doktori iskola munkájában is részt vesznek. Folyamatos az együttműködésük a kisebbségi önkormányzatok intézetei közül a békéscsabai Szlovák Intézettel, valamint a pécsi Horvát Intézettel és jó kapcsolat alakult ki a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatallal és a kisebbségi ombudsman hivatalával.

Az intézeti munkatársak több szakmai folyóirat – így a *Pro Minoritate*, a *Kisebbségkutatás*, a *Forum*, a *Regio*, a *Föld-rész* – szerkesztőségének a munkájában vesznek részt.

Az Intézet a nemzetközi kutatási programok keretében az elmúlt év folyamán számos nyugat- és kelet-európai partnerintézettel, egyetemi kutatóhellyel kooperál. Intenzív az együttműködés a visegrádi államok etnológiai, kisebbségkutató intézeteivel.

A külföldi partnerek közül folyamatos az együttműködés a bécsi székhelyű Európai Unió Alapjogi Ügynökségével, a bolzanoi Europäische Volksakademie-vel, az oldenburgi Bundesinstitut für Kultur- und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa, a freiburgi Künzlig Intituttal, a tübingeni Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde, valamint a Norköppingi Egyetem Etnológiai Kutatócsoportjával. A beszámolási évben a ljubljanoi Kisebbségkutató Intézettel hároméves együttműködési megállapodás megkötésére került sor. Közös kutatások alapozták meg az együttműködést a szomszéd országok akadémia intézeteivel; a Szlovák Tudományos Akadémia Történettudományi, Etnológiai és Társadalomtudományi Intézeteivel valamint a Cseh Tudományos Akadémia Történeti és Masaryk Intézetével.

A határon túli magyar kutatóintézetek, tudományos műhelyek közül Erdélyben a kolozsvári Erdélyi Múzeum Egyesülettel, a Kolozsvári Magyar Egyetemi Intézettel, a Kriza János Társasággal, valamint az Etnokulturális Forrásközponttal, Székelyföldön pedig a csíkszeredai Regionális és Antropológiai Kutatási Központtal és a Sapientia marosvásárhelyi részlegeivel alakult ki szoros együttműködés. Szlovákiában a somorjai Forum Kisebbségkutató Intézettel,

a dunaszerdahelyi Gramma Nyelvi Irodával, a komáromi Egyetem újonnan létrejött intézetével és a komáromi Etnológiai Intézettel van rendszeres munkakapcsolata az Intézetnek. Hasonló intenzitás jellemzi a kárpátaljai, vajdasági és muravidéki magyar kutatócsoportokkal való együttműködést. A vajdasági Magyar Művelődési Intézettel, a szlovéniai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézettel, illetve a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Magyar Tanárképző Főiskolával folyamatosak a közös kutatások, rendezvények. Az Intézet alapító okiratában megjelölt kutatásszervezési feladatnak megfelelően működtette a határon túli magyar kutatók Domus Hungarica, illetve az MTA Határon Túli Magyar Tudományosság ösztöndíjrendszereket. A beszámolási évben előkészületek történtek egy a marburgi Herder Intézettel közösen koordinált és a kelet-közép európai német örökséget feltáró kutatás beindítása céljából.

IV. Hazai és nemzetközi pályázatok

Az Intézet 2008-ban is több alkalommal sikeresen pályázott a különböző magyarországi kutatási alapoknál, alapítványoknál: a tárgyévben az Európai Integrációs Alap és az Oktatási Minisztérium egy-egy, az OTKA kettő és az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium egy új intézeti pályázatot támogatott.

A nemzetközi pályázatok közül a már futó három FP6-os programon kívül, az Intézet munkatársai egy FP7-es projektben és a Roma Education Fund egy pályázatán szerepeltek sikerrel.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk

Könyvek

Bányai Viktória: Ezekiel Landau prágai rabbi (1713–1793) döntvényeiből: Magyarországi adatok (Hungaria Judaica, 22) (Budapest: MTA Judaisztika Kutatóközpont, 2008), 156 p.

Bakó Boglárka - Tóth Eszter Zsófia (szerk.): Határtalan nők. Kizártak és befogadottak a női társadalomban. Nyitott Könyvműhely Kiadó, 2008.

Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): Kisebbségi magyar közösségek a 20. században. Budapest, Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, 2008. 508 p.

Bottoni Stefano: Sztálin a székelyeknél. A magyar autonóm tartomány története (1952-1960). Csíkszereda, Pro-Print, 2008, 448. p.

Fedinec Csilla (szerk.): *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Budapest, MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, 2008. 314 o.

Hajnal Virág–Papp Richárd: Közelből is távol. Magyar világok a Vajdaságban. Budapest: Timp Kiadó–Vajdasági Magyar Művelődési Intézet 2008

Ilyés Zoltán: Mezsgyevilágok. Etnikus interferenciák és nemzeti affinitások térbeli mintázatai a Kárpát-medencében. Budapest: Lucidus Kiadó, 2008, 199 p.

Kovács András: A Másik szeme. Zsidók és antiszemiták a háború utáni Magyarországon.

Gondolat Kiadó, Budapest, 2008. 318 p.

Papp Richárd–Szarka László (szerk.) 2008. Bennünk élő múltjaink. Történelmi tudat–Kulturális emlékezet. Zenta: Vajdasági Magyar Művelődési Intézet

Papp Z. Attila: (szerk.): Beszédből világ. Elemzések, adatok amerikai magyarokról. Magyar Külügyi Intézet, Regio Books, Budapest, 2008. 514.p.

Tóth Ágnes: Hazatértek. A németországi kitelepítésből visszatért magyarországi németek megpróbáltatásainak emlékezte. Budapest, Gondolat Kiadó. 2008. 375.

Tanulmányok

Bindorffer Györgyi: Kulturális és kommunikatív emlékezet – Történelemkonstrukció és történelemrekonstrukció a magyarországi németeknél. In: Papp R.-Szarka L. (szerk.) Bennünk élő történelem. Történelmi tudat- kulturális emlékezet. Zenta: Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, 61-78.

Dobos Balázs: The Development and Functioning of Cultural Autonomy in Hungary. In: SMITH, David J. – CORDELL, Karl (eds.): *Cultural Autonomy in Contemporary Europe*. London, Routledge. 115-133.

Eiler Ferenc: Ethnizität, lokale Macht und öffentliches Leben in einem ungarisch-deutschen Dorf (Harta 1930-1956) In: Mariana Hausleitner: Vom Faschismus zum Stalinismus. Deutsche und andere Minderheiten in Ostmittel und Südosteuropa 1951-1953. IKGS Verlag, München, 2008.137-155.

Tóth Ágnes: Felekezeti függetlenség vagy államhatalmi manipuláció. A bácskai evangélikus németek törekvése 1941-1945. In: Bennünk élő múltjaink. Történelmi tudat-kulturális emlékezet. Szerk.: Papp Richárd-Szarka László. 401-423.

Szarka László: Significance of Czechoslovakian-Hungarian Population Exchange in the History of Intended Elimination of Hungarian Minority in Czechoslovakia. In: Minorities Research N° 10. Lucidus Kiadó, Budapest, 2008. 51–65.

Tóth Norbert: Függetlenség versus autonómia? A Feröer-szigetek és a dán autonómia-modell előtt álló lehetséges XX. századi forgatókönyvek. In: Kisebbségkutatás 2008/1 117-137 pp.

Turán Tamás " 'Wherever the Sages Set Their Eyes, There is Either Death or Poverty' - On the History, Terminology and Imagery of the Talmudic Traditions about the Devastating Gaze of the Sages", Sidra 23 (2008), 137-205

Vizi Balázs: 'Introduction to the International Protection of Minority Language Rights in Europe' in: *Minority Research* 2008, 34-45. o.